

tips voor
thuis
nr. 31

Titel: Agressie

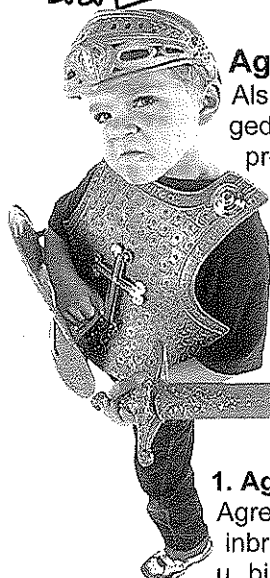
Pagina('s): pagina 86 - 89

Inhoud: een uitgebreide krant over het verschijnsel
agressiegedrag

© pravoo lekkerkerk

begeleiding, voorlichting
opleidingen
onderzoek
uitgeverij
pravoo
tel 0180-682298, fax 0180-954450 (NL)
Slieboordstraat 27, 2941 PC Lekkerkerk

www.pravoo.com

Agressie bij kinderen

Als men aan leerkrachten in het basis- en speciaal onderwijs vraagt welke gedragsproblemen men veelvuldig tegenkomt, dan noemt men concentratieproblemen en agressiegedrag als meest voorkomend en ook als in frequentie toenemende gedragsproblemen. Als men die leerkrachten vraagt met welk type gedragsprobleem bij kinderen men persoonlijk de grootste moeite heeft, dan noemt men agressiegedrag. Veel leerkrachten ervaren agressiegedrag als sterk sfeerbedervend en als het meest werkpleziervergaand.

In het voorafgaande is ook reeds gesignaleerd dat leerkrachten in de loop van de jaren een toename van agressiegedrag constateren. Kinderen hebben altijd al wel ruzie gemaakt, maar men bespeurt een toename van situaties op school met een lading van agressie.

1. Agressie; wat is het?

Agressiegedrag is gedrag dat belastend is voor anderen. Agressiegedrag maakt inbreuk op de rechten van anderen. Dat kunnen mensen zijn, maar ook dieren. Denkt u bij dat laatste maar eens aan regelmatig verschijnende krantenberichten over

dierenmishandeling die door kinderen wordt gepleegd.

Er zijn drie soorten agressiegedrag. In de eerste plaats zijn er vormen van psychische agressie zoals uitschelden, aanhoudend plagen, pesten, koppigheid, chanteren, (iemand uit)vloeken, roddelen, kwaadspreken, liegen, iemand beschuldigen, bangmaken, uitjouwen, uitlachen, bescherming verkopen/rust kopen, etc. Deze vormen kunnen heel openlijk plaatsvinden, maar ook bedekt. Fysiek geweld komt voor in de vorm van slaan, schoppen, vechten, etc. Agressie is ook vaak een vorm van opkomen voor jezelf door anderen te kwetsen. Tenslotte komt agressiegedrag materieel voor in de vorm van vernielzucht, vandalisme en stelen. Men spreekt bij jonge kinderen over het algemeen van agressiegedrag en pas van een agressieve persoonlijkheid als het gedragspatroon chronisch voorkomt. Soms vertonen kinderen ook eenmalige uitschieters op dit gebied. Volgens Van der Ploeg (In: Gedragsproblemen, Lemniscaat Rotterdam, 1996) zijn 40 tot 45% van de jongens wel eens agressief. 4 tot 10% van de kinderen heeft een agressieve persoonlijkheid. Jongens vertonen meer fysiek geweld en meisjes meer psychisch geweld. Bij dit alles moet men zich realiseren dat er ook een vorm van ontwikkelingsagressie is tussen ongeveer het derde en vijfde jaar. Het *ik* van een kind ontwikkelt zich dan sterk en komt in botsing met de omgeving. In die periode moet een kind in staat zijn om met goede begeleiding van zijn omgeving zijn agressiedrift in toom te houden en zich te leren beheersen. Voor veel mensen is een samenleving thuis, op school, buitenshuis, waar de agressie toeneemt, een samenleving die als minder prettig wordt beleefd omdat het een gevoel van onveiligheid met zich meebrengt. Dat alles betekent dat agressiegedrag een thema is in de opvoeding waar men zorgvuldig aandacht aan moet schenken.

2. Agressie; waar komt het vandaan?

De meest recente visie op het ontstaan van agressiegedrag is dat er niet één bepaalde oorzaak voor is aan te wijzen, maar dat er diverse factoren zijn die van invloed zijn op het ontstaan van agressiegedrag. We zullen de bepalende factoren voor u opsommen.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door kenmerken van het ik

Men spreekt in dit verband ook wel over de trek van het kind. U kent die uitdrukking wel: *Dat is typisch een trek van Flip*. Een trek is dan een basaal persoonlijkheidskenmerk. Zo zijn er ook persoonlijkheidskenmerken die vaak met agressie-uitingen samengaan, zoals kinderen met een autoritaire persoonlijkheid. Eigenlijk is dat een overdreven tendens om zich aan gezag te onderwerpen, maar het kan evengoed leiden tot agressiegedrag in een omgeving die zich makkelijk aan gezag kan onderwerpen. Als een kind met zo'n kenmerk een weerloos zusje/klasgenoot heeft kan het al gauw tot agressiegedrag worden gebracht. Daarnaast zijn er grote verschillen in het om kunnen gaan met agressieve driften en impulsen. Impulsiviteit als persoonlijkheidskenmerk betekent dat er een natuurlijke drang in veel mensen is om agressie te uiten, maar de meeste mensen weten die impulsen te onderdrukken. Bij sommige kinderen is die zelfbeheersing minder aanwezig. Bij een frustratie, boosheid of teleurstelling uiten ze zich makkelijker in de vorm van agressie. Vooral Freud gaat er vanuit dat agressie een aangeboren drift is. Iedere mens bezit die drift die via opvoeding en sociale ervaringen onder controle kan komen. Bij veelvuldige frustraties in de kinderjaren kan de agressiedrift een agressieve persoonlijkheid doen

ontstaan. Hierbij hoort ook een biologisch gegeven dat er bij sommige mensen in situaties van frustratie en teleurstelling vanuit de bijnieren adrenaline wordt aangemaakt. Dat is ook van invloed op het ontstaan van agressiegevoelens, evenals het mannelijke hormoon testosteron.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door de manier waarop het kind over zichzelf denkt

Als kinderen negatief over zichzelf denken, zullen ze ook vaak een algehele negatieve houding ontwikkelen die zich kan uiten in agressiegedrag. Soms denken kinderen te slecht over zichzelf en hebben ze het gevoel dat niemand van ze houdt. Het kan ook voorkomen dat een kind inderdaad weinig geliefd is en vanuit dat gevoel agressie uit. Dat betekent dat een ongewenst zelfbeeld een bijdrage kan leveren aan het uiten van agressie.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door tekorten op het gebied van de taal

Als een kind niet kan zeggen wat het voelt en het zich toch wil uiten, maakt het kind gauw gebruik van agressiegedrag. In de theorie komt men ook wel de frustratie-theorie tegen. Daarbij gaat men er vanuit dat agressie een reactie is op een belemmering die het kind ondervindt. Als een kind die belemmering bespreekbaar kan maken en er zelf over kan denken, zal er minder agressiegedrag zijn dan wanneer het kind een tekort heeft op het gebied van de verbale mogelijkheden.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door tekorten op het gebied van de sociale vaardigheden

Als kinderen niet weten hoe ze contacten moeten beginnen met anderen en als ze niet weten hoe ze aandacht kunnen krijgen, zoeken ze vaak ongewenste vormen van contact zoeken of aandacht vragen en vaak kiezen ze dan gedragsvormen met agressiekenmerken.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door emotionele problemen

Agressiegedrag kan ook te maken hebben met problemen op emotioneel gebied zoals gevoelens die ze niet kunnen uiten of angsten. Soms hebben kinderen vage onlustgevoelens of angsten die ze alleen kunnen uiten door agressiegedrag. Ook kan agressie te maken hebben met teleurstellende leerervaringen, zoals leerproblemen op school. Kinderen gebruiken agressiegedrag dan om zich ook eens te kunnen manifesteren.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door situaties thuis

Kinderen kunnen agressiegedrag leren te gebruiken omdat ze thuis geleerd hebben dat je daar wat mee bereikt of omdat ze hun ouders dat gedrag hebben zien gebruiken. Thuis kun je leren dat je door agressiegedrag je conflicten op kunt lossen. Op den duur gaan kinderen agressiegedrag als iets vanzelfsprekends hanteren. Dat betekent dat agressief taalgebruik, maar ook een gebrek aan het leren inleven in anderen en een gebrek aan het leren respecteren van anderen, een bijdrage kunnen leveren aan het makkelijk uiten van agressiegedrag. Ook is bekend dat agressiegedrag op de tv ook niet zo onschuldig is. Soms hebben de kinderen ouders die makkelijk zijn in het omgaan met ruzies en er niet te veel met de kinderen over praten. Ook verwende kinderen zijn vaak agressief.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door situaties op school

Soms komen kinderen in een agressieve groep en leren ze agressiegedrag van elkaar of zitten ze in een grote groep met 40 kinderen hetgeen ook al gauw agressiegedrag op kan roepen om je in de grote massa staande te houden. Ook kan het kind met agressiegedrag reageren op een slechte relatie met de leerkracht.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door kenmerken van de samenleving

De school en de thuissituatie maken deel uit van de samenleving en daarvan is bekend dat er een toename is van zichtbaar geweld. Buiten school en thuis komen kinderen tegenwoordig meer met agressie in aanraking dan de kinderen vroeger. Kinderen zullen om te overleven daar vaak ook gedragsvormen van overnemen. Kinderen hebben voor de verwerking van geweld in de samenleving en van de tv een volwassene nodig. Alleen kunnen ze dat geweld niet verwerken en plaatsen.

3. Agressie; wat doe je eraan?

In deze paragraaf zullen de begeleidingsmogelijkheden besproken worden voor de thuissituatie en voor de situatie op school.

3.1 Agressie; wat doe je er thuis aan?

● *tip 1 voorkomen door ingrijpen*

Bij agressie en ruzies heerst nog de mening dat kinderen ook in staat zijn dat zelf uit te vechten, maar die gedachte is onjuist. Iedere ervaring met agressie is nadelig voor degene die de agressie uit en voor degene die de agressie ervaart. Kinderen met agressiegedrag kunnen zo agressieve kinderen worden en dat betekent dat er onmiddellijk en resoluut opgetreden moet worden. Kinderen moeten ervaren dat u dat gedrag niet tolereert. Bij dat ingrijpen spreekt u het kind toe dat het met dat gedrag moet stoppen. Daarbij is het belangrijk te bekijken of u de situatie onmiddellijk of naderhand moet nabespreken. Sommige kinderen zijn zo opgewonden dat er na een afkoeling pas nabesproken kan worden en in andere gevallen